

Яремчук Ірина Олександрівна

*старший викладач кафедри прикладної економіки, підприємництва та
публічного управління*

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна

**КОНЦЕПЦІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ АДМІНІСТРУВАННЯМ ПОДАТКУ
НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ**

Податок на додану вартість (надалі ПДВ) є предметом постійних дискусій

і пошуків. За весь період його справляння висунуто чимало пропозицій, але як і раніше надходження від даного виду податку не сприяють поповненню доходної частини бюджету країни. Йдеться не тільки про зловживання. Наразі, у зв'язку з падінням рівня життя українців, компанії, що мають певний фінансовий «запас міцності» шукають споживачів за кордоном. А експортні операції у відповідності з чинним законодавством оподатковуються за нульовою ставкою. В результаті надходження від ПДВ набувають від'ємного значення. Це не тільки українська проблема. Певні труднощі із застосуванням даного виду податку виникають і в інших країнах світу, де, як і в Україні, ведуться дослідження та розробляються відповідні програми з оптимізації порядку нарахування та справляння ПДВ [1].

Наразі податок на додану вартість визначається як різниця між сумою, що була нарахована при придбанні товару, та зобов'язанням, що виникає при подальшій поставці [2]. Тобто покупець відносить сплачену при покупці суму ПДВ до зменшення загальної величини податку, що підлягає сплаті до бюджету, незалежно від того чи сплатив належну суму продавець цього товару.

Така схема нарахування та сплати податку добре функціонує в умовах «закритої економіки», або коли між виробником (імпортером) та споживачем лише один посередник – «продавець». Але, коли у «ланцюжку» шість-сім посередників, які накопичують суму податку на додану вартість, то виникають проблеми. Наприклад, коли один з них, зібравши ПДВ по всьому «ланцюжку», зникає. При цьому, бюджет втрачає все, або, в кращому випадку, отримує мізерні суми. Те ж саме відбувається, якщо в державі товару, що імпортується та виробляється на території країни, менше, ніж товару, який експортується. Тоді цей податок стає від'ємним для бюджету: держава відшкодовує більше ніж отримує. З огляду на вище сказане, з повною відповідальністю можна говорити про те, що ПДВ, у тій формі, в якій він існує в Україні, знищив сам себе, як по своїй економічній, так і по математичній суті.

Поточні заходи держави з удосконалення ПДВ (такі як електронний облік податкових накладних), не вирішують проблем, радше навпаки – створюють

нові. Володіючи повними відомостями про всі угоди, податкова служба отримує конфіденційну комерційну інформацію, що створює підґрунтя для поширення корупції. Треба сказати, що уряд постійно намагається боротися з найбільш відомими махінаціями. Наприклад, відшкодовувати ПДВ тільки компаніям, які працюють більше року, або відшкодовувати лише великим компаніям (обіг більше 100 млн. грн.), чи компаніям, які не вирішують спори з податковою у судовому порядку. Але, як показує практика, це чергові намагання випередити у кмітливості авторів нових схем податкових махінацій. Нажаль законотворчий механізм – це продукт складної та неповороткої бюрократичної машини, де час на обговорення, узгодження та прийняття рішення, дає неабияку фору «творцям» незаконних схем у рамках закону [3, 4].

На думку автора, доцільно застосовувати в Україні «зворотний ПДВ». Зауважимо, що назву «зворотний» присвоєно не стільки з причини перенесення обов'язку сплати з продавця на покупця, скільки з причини застосування механізму «попередньої відповідальності». Суть полягає у наступному: продавець продає товар, нараховує ПДВ, але при цьому передає обов'язок по його сплаті покупцю. Якщо покупець продає товар далі, то він передає обов'язок сплатити ПДВ в бюджет наступному покупцю. Так відбувається до тих пір, поки товар не продається кінцевому споживачеві, який не є платником податку на додану вартість. На цьому етапі останній сплачує, а продавець передає в бюджет в момент інкасації повну суму податку, а не лише податкову різницю, як відбувається зараз. Якщо останній покупець – платник ПДВ зникає (не продає товар кінцевому споживачеві,) та в бюджет нічого не платить, наступає право «попередньої відповідальності», а саме, сплата податку попереднім покупцем.

Слід зазначити, що кінцевий покупець – споживач і зараз є фактичним платником податку на додану вартість, але існуючий механізм стягнення податку змушує платити його у «кишеню продавцю», а не одразу в бюджет, що створює додатковий ризик відповідних зловживань. Щодо покупців – платників податку, які купили товар для споживання, тобто для виробництва нових

товарів, то після створення нової вартості, вони як і всі виробники або прирівняні до них імпортери нараховуватимуть ПДВ, але не сплачуватимуть його, а передаватимуть обов'язок зі сплати покупцеві – платнику ПДВ, або ж у разі продажу товару споживачеві, що не є платником податку, сплачуватимуть в бюджет кошти передані останнім одразу в момент інкасації [5].

При застосуванні запропонованої схеми нарахування та сплати податку на додану вартість всі учасники процесу «виробництво – постачання – споживання», стануть зацікавлені у створенні прямих поставок. А саме, виробник буде запроваджувати власні торгівельні мережі, а не працювати через дистриб'юторів. Імпортери створюватимуть власні торгівельні склади, щоб не потрапити під ризик податкової «попередньої відповідальності». Але головне, зникає ідеологія бюджетного кредитування та відшкодування. Пільговим моментом може бути положення, стосовно якого експортер не прирівнюватиметься до кінцевого споживача, тобто на нього не поширюватиметься «попередня відповідальність». Тим самим збережеться норма, щодо оподаткування експортних операцій за нульовою ставкою. Крім того, такий стан речей буде сприяти пошуку ринків збуту за кордоном, без завдання збитків бюджету країни у вигляді відшкодування.

Такий механізм економічно еквівалентний чинному, і в той же час він значно простіший і надійніший. Це підтвердив досвід ЄС, де аналогічний ПДВ без відшкодування (reverse charge VAT) вже частково запроваджений, з урахуванням особливостей національної економіки.

Бібліографічні посилання

1. Сутурміна В.М. Держава – податки – бізнес: (Із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки): монографія / В.М. Сутурміна, В.М. Федосов, В.Л. Андрущенко. – К., 1992. – 142 с.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010. № 2755–VI [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана.

3. Іванов Ю.Б. Альтернативні системи оподаткування: монографія. – К.,

2002. – 204 с.

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010. № 2755–VI [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана.

4. Крисоватий А.І. Податок на додану вартість в аспекті реформування податків на споживання / А.І. Крисоватий, І.П. Вакулич / Фінанси України. – 2002. – № 6, – С. 10-15.

5. Сергій Терьохін. ПДВ себе пережив // Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2010/09/17/248626/>. – Назва з екрана.